

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ

Нам үлүүнүн хаһыата 1935 сыл алтынны 5 күнүгэр төрүттэспитэ

2002 с.
Олунньу

9

күнэ
субуота
№ 15 (9010)

Чөл олох — олохтук түһэ

ЧӨЛ ОЛОХ ОСКУОЛАТТАН САБАЛАНАР

Күүбүнэи чөлгөйүт алааска сыгылар, сүөһүлэр мөччөй сылды аллар. Сорохторо алаас ортогунаары чагдаа мастар күлүктөрүгэр сөрүүкүү сыталлар. Алаас хоту өттүгэр баар саха балаһыттан ыллык суол балаһан үс сирдигэр күрүөлөөх тэлгэһэттигэн тахсан сыйылыла сытар. Барыта уу-чуумпуну санатар. Санаабар сайынгы айылда сыта муһунбар биллэргэ дылы буолан ылла. Илинги киэн, сырдык түшүктөрүнэн тыкпыт күн уота барыта кэрэни, чөлү түстүүрдүү сандарар.

Е. Шапошиков аатынан Хамадатта элбэх хайысхалаах доруобуйа орто оскуолатын учууталлара, үрдүкү кылаас үөрэнээччилэрэ «Улахан сууууга» (Большая стирка) ыгырыллан кэлбиттэр. А.Р. Иванов арыгыттан, табахтан тэйи туһунан, «Оокком» («Детка») — Колесов И.П., Мэхээлэ уола Харатаалы «Айылданы кытта алтыһы», «Ус күт чөл буолуугун кистэлэнэрин» туһунан бэсиэдэтин, оскуола директора Захаров Н.Д. бэйэни тымны уунан эрчийи, ыалынан чөл олоххо тардыһы, ветеран

учуутал Кривошапкина В.С. үрүгас доруобуйа суолтатын тустарынан дини ис хоһоонноох кэспэтиилэрэ учууталлар, ыалдыттар, үөрэнээччилэр болдомтолорун тартылар. «Бигэ туруктаах, чэбдик олохтоох, айыы сирдээх дьиз кэргэн — омул кэскилэ» дийэ темага «Улахан суууу» («Большая стирка») бастагы түһүмэ «Чөл олох дини тугуй? Доруобуйа дини хайдах өйдүүгүн?» боппуруостарга сыалын ситистэ.

«Улахан сууууга» табагы тардыбатах, арыгыттан аккастаммыт, «Детканан» дьарыктанан доруобуйаларын тупсарынар дьон ыгырыллан кыттыһы ылбыттары уонна муустаах уунан — 40 кыраадыс тымныга суунан көрдөрбүттэрэ ордук итэвэтиилээх буолла, ытыллыбыт да сирэ олус табыгастаах — саха тылын кабинетигэр улахан паниора алаас уруһуйдаммыт.

Мэхээлэ уола Харатаалы «Айылданы кытта алтыһы» туһунан үөрэнээччилэргэ кэлэр нэдиэлэ өссө да кэспэтиэхтээгин иһитинэрдэ.

Н. ДАНИЛОВ.
Хамадатта

АҢЫМАЛ

КЫАММАККА КӨМӨЛӨҮӨХХЭ

Улуус дьаһалтатын отчуотуур муһуулар Никольскайга сэттинни 1 күнүгэр 5 оролоох софотох үлээлээт ийэ дьизитигэр айылда гааһа харчыта быһаарыллыбакка кыайан кирибэккэ, оттор маһа бүтэн ыалга көһөр дьылдаламмытын, нэһилиэк, улуус баһылыктарыттан көмө көрдөөбүтэ эппиэтэ суох хаалбытын иһитинэрибитэ.

Ити кэмтэн ыла икки ый ааста. Евдокия Иванова дьизтин төгөрөн ыалга кэспүтэ ырааппыт. Тохсунньу 31 күнүгэр көһөн олоһор ыалыгар Н.Е. Иванов дьизитигэр сырытыбыт. 20-чэ сыллаабыта туллубут эрээри акылаата сыттыһан муостата онон-манан өрө сүгүллэн тахсыбыт бөдөҥ мастаах дьизэ киридибит. Боростуой остуолтан, эргэ ыскааптан, олоһостортон, бэрт мөлтөх таһаастаах ороннортон ураты туох да суох.

Евдокия Егоровна дьизитигэр суох буолан кыһа ыгыра барда. Балачча буолан баран орто уңуохтаах, сөнөх таһаастаах-саптаах, 40-тан тахсан эрэр саастаах дьахтар аанын сэрэнэн аһан кириэн кэллэ. Сонун устан остуолга кэлбитигэр мин ыйыталаһааччы буоллум.

Е.Е. Иванова кэргэнэ аҕыйах сыллаабыта ыалдыан өлбүт. Билигин 5 оротуттан улахан уола Александр армияга сылдьар. Оскуоланы бүтэрбит Колыта быстах үлэлиир. Кыһа Танята 8-с кылааска үөрэнээчтээгин оскуолага барбатах. Кырата 2 саастаах Сережа дьизэ киһитэ.

— Сүөһү-ас, үлэ суох. Билигин 4 ором бэйэбэр бааллар. Оҕолорбор ыйга 1900 солк. пособие кэлэр. Ити харчынан аһаан-таннан олоһобут. Бэйэбит дьизитигэр гааһы киллэрэргэ үп-харчы суох. Онон дьизитин төгөрөн ыалга дьукаах олоһобут — диір Евдокия Егоровна.

Билигин кэмгэ ордук тыа сиригэр сүөһүтэ, кэтэх хаһаайыстыбата суох элбэх оролоох софотох ийэ ыарахан балаһыанньалаага биллэр. Кини хантан даһаны көмө ылар кыага суох. Онон олоһор дьизитигэр айылда гааһын киллэрэн, күөх төлөнү уматан дьизити кыайан сылытыбат. Манньык ыарахан балаһыанньалаах ыал улууска аҕыйах буолуохтаах. Ону учуоттаан олохтоох уонна улуус дьаһалталара көмөнү оҕорорго туһааннаах суһал дьаһалы ылыналлара наада буолбут.

Вэйэ информ.

XX-с ҮЙЭ ЧУЛУУЛАРА

РОМАН ЯКОВЛЕВ

Үөдэй нэһилиэгэр Бардыалаах алааска түүлээхсит Бүөтүр, сүөсүһүт Олоһо Яковлевтарга сэрин буолуо хас да сыл ивигэр уол оҕо төрөөн үөрбүттэрэ-көпүттэрэ. Кинилэр софотох оҕолорун Арамаан дини ааттаабыттара.

Аҕа дойду улуу сэринтэ саҕаламмыта иккис сылыгар ыарахан үлэттэн, аас-туор олохтон сыыстаран күн күбэй ийэлэрэ орто туруу дойдуттан күрэммитэ. Бүөтүр 5 саастаах уолунаан тулааһа хаалар дьылдаламмыттары.

Сэрин ыар сылларыгар Арамаан үһүс кылааны бүтэрэн баран салгыы кыайан үөрөммэтэ. Дьэ, ити кэмтэн ыла уолчаан сайынгы кэмгэ от үлэттигэр орус муһун тойоно буолбута. Колхозтаахтар икки хараганы ситимниир былдыһыктаах үлэлэрин оскуолатыгар ситиһилээхтик үөрэнэн кырдыаҕастар хайдалларын үгүстүк ылбыта. «Оо, бу уол улааттарына...», — дийэ тыллар киниэхэ улахан наараада тэнэ буолаллара. Күүһүн таһынан ыарахан үлэр көрүлүүллэрэ. Сыллар аһан испиттэрэ. Уолчаан үлэр эриллэн, үтө дьону кытта алтыһан, сылтан сыл дуоһунаһа үрдээн испитэ. Ол курдук орус сизтээччи, бугул түгэһин харбааччы, от үрдүгэр турааччы, угаайыһыт, кэбиһээччи үлэлэрин баһылаабыта. Сайынгы өңүрүк куйааска үгүс колһунун тохпута.

16 саастааһар киниэхэ колһоһа сыгылары туттарбыта. Итинтэн ыла сыгыһыт миһидьр уонна ыарахан үлэтин баһылааһытын барыта. 1967 с. Үөдэйгэ көһөн кириэн ыанар ынахтарга, субай сүөһүгэ бостуугунан өр сылларга үрдүк көрдөрүүлээхтик үлээлээбитэ. XI-с пятилетка түмүктэһиннээх сылыгар кини ынары маршруттан мөччөтөн, Тонг Бас ферматын коллектива биір ынахтан ортогунан 2110 кг. урун илгэни ылары ситиститэ. Онно Р.П. Яковлевка оройуон чемпион бостуугун бочуоттаах аата иһэриллибитэ.

Роман Петрович бостууктаабыт сылларыгар совхозугар 8, оройуонугар 2 төгүл чемпион бостуук аатын ылбыта. Коммунистической үлэ ударника, Бүтүн Союзтаағы социалистической күүталаһы кыайыһылааһа, Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай грамотатынан наараадалааммыта.

Оҕо сааһыттан биір да өрөбүлэ, бырааһынныга, урукку өттүгэр уопускага да суох үлэһэ олоһун үтүө сылларын анаабыт, коллективнай хаһаайыстыба баайын-дуолун үкэтиигэ, тыа хаһаайыстыбатын бородууксууатын дэлэтиигэ харыстаммакка үлээлээбит, олус холку, сыгылары-сымаһаас, сэмэй биір дойдулаахпыт кэргэниинэн Суоттуттан төрүттээх, эдэр сааһыттан үйэ чиһпээрэ сүөһүгэ үлээлээбит Мария Николаевнаһын алта оҕону төрөтөн, күөх куорсун анһан олох киэн аартыгар үктэннэрдилэр. Кинилэртэн үстэрэ ыал ийэтэ, аҕата буолан, кырдыаҕастар 8 сизн таптаалаах эбэлэрэ, эһэлэрэ буоллулар.

Төһө да пенсияга таһысталлар тыа ыалын сиринэн билигин даһаны икки ынахтаахтар, икки бизлээхтар. Кинилэр бу орто дойдуга олоһобут үтүө сылларын хаарын төһө даһаны саныларыгар ууллардаллар оҕолоругар, сизннэригэр, дьонноругар-сэргэлэригэр күүстэрэ кыайарынан көмөлөһөллөр.

В. СЫРОМЯТНИКОВ

АҒЫАХ ТЫЛ МИННЬИГЭС

Бу ый 1 күнүгэр Дьокуускай куоракка «Союз правых сил» федеральной партия Саха сирин политсоветын талар конференцията буолла. Республика үрдүнэн 190-ча мандаттаах делегаттан 13 киһилээх политсовет тэрилиннэ. Билигин улуустан бу быыбарга кыайан Колесов Федот Егорович РФ Саха сиринээҕи политсоветын чилиэтинэн талыһына. Кини улуустартан софотох чилиэн буолла.

Улуустаағы гимназияга 1995 сылтан «Тинейджер» дини гимназия олоһун сырдатар хаһыат тахсар. Бу хаһыаты журналистика куруһуогун оҕолоро куруһуок салайааччытын кытта бэйэлэрэ таһаараллар. Хаһыат гимназия иһигэр учууталларга, үөрэнээччилэргэ атыыланар, сыаната 4 солк. Кирибит үп сана хаһыат оҕорор кумааһыны атыылаһыһа туттулар.

Билигин куруһуокка 10-ча оҕо дьарыктанар, салайааччынан иккис сылын Винокурова Дария Николаевна үлэлиир. Олунньу 1 күнүгэр «Энцели» хаһыат отделын сөбиэдиссэй В.Н. Рыкунова бу куруһуокка бастагы занятиетин ыытта, аны да үөрэхтээһини ыытар баалааһын эттэ. Журналистика куруһуогун оҕолоро уонна салайааччылара «Энцели» хаһыаты кытта инникитин биіргэ үлэлээһин баалаахтарын биллэрдилэр, редакция үлэтин-хамнаһын билсэ ыалдытты тийэр, бэйэлэрин айымнылары улуус хаһыатыгар бөчөттөтөр санаалаахтар. Куруһуок хас да чилиэнэ журналист идэтин баһылыр баалаахтар, онон улуус хаһыата киһилэргэ күүс-көмө буолуо.

«ЧП Карамзин» пассажирдары таһар предприятие салайааччыта Т.И. Карамзин кэспиринэн Нам—Дьокуускай маршрутуна автобус бигэ график быһытынан сылдыра бенидизниктан олохтонор. Күнгэ мантан икки рейс барыахтаах: сарсыарда 8 ч. 30 м. уонна күнүс 3 чааска. Куораттан эмиэ иккитэ хоннуохтаах: күнүс 12 ч. уонна киһэ 5 чааска.

Айаһаһын иһин төлөбүр Намтан барыһа 70 солк., Никольскайтан олоһон куоракка кириин 65, Партизантан — 60, Хомустаахтан — 55 солк. буолаллар.

Нам селотун дьаһалтатын кытта сүбэлэһэн село иһигэр олохтоох автобуһу сүүрдүү эмиэ былааннаар.

Вэйэ информ.

ОРОСКУОККА ТЭБИЛИННИЛЭР

Тохсунньу 26 күнүгэр Партизан бөһүөлэгэр Партизанскай уулуссага маһыһын таһыгар электрической линия замыканиелаан ыаллар телевизордара, лаампалара, электрической тэрииллэрэ умайдылар.

Ол туһунан ити уулусса 20 №-дээх уопсайын 1-кы квартиратын олохтооһо, педагогической үлэ ветерана А.Е. Свинобоева маһыһы кэспэтэ:

— Кэргэмниинэн Е.А. Протопоповтын субуота киһэ юбилейга сылдьан баран, туун 1 чаас 30 муһ. саһана угууаары сыттаһытына телевизор турар сиригэр сырдык уот күлүм гыммыта. Онтон туох эрэ умайар кэспик сыта кэлбитэ. Ити саһана телевизор араһан турар кэмэ этэ. Онтон умайар сыт күүһүрбүтүгэр туран лаампаны холбообуппар кыла быһа ыстанан умайан хаалбыта. Дьиз иһэ хараһа буолан туох-ханна умайара көстүбэт этэ.

Ыксаан истинэнэ нөһүө олоһор ыалбар Саргылана Атласовага тахсыбытым. Кини телевизора уонна электрической проводтара умайаннар уолуһа куттаммыт этэ. Ыксаал бөрүннө чуҕастаағы электриктэри ыгыра

ыстанныбыт. Урут электригиинэн үлэли сылдыһыт ыалбыт кэлэн көрөн баран билигини уоскутан куттал суоһун эппитэ.

Анастасия Егоровна квартиратыгар тахсан утуһу-бутун кэспэ 4 чаас ааһыта хойуу буруоттан үһүк-тубуттар. Электрическэй счеччик ууллан сиргэ түһэн муоста кырааскатын сизбит. Егор Афанасевич уолуйбакка сүгэһин счеччик проводын быһыта охсон умайыһы тохтоппут.

Ити күн Партизанскай уулусса 4, 8, 10, 12, 14, 20, 24, 30 №-дээх дьизлэр олохтоохторун электрическэй лаампалара, телевизордара умайбыттар. Ол курдук 14 №-дээх дьизлэр олоһор рабочай В.В. Окочешниковтаахха икки телевизор, стабилизатор, 22 №-дээх дьизлэр «Тошча» телевизор, 20 №-дээх квартира икки ыалларыгар икки телевизор, счеччик уонна лаампалар умайбыттар. Иһилиэк электромонтеругар И.Д. Сысолятинга телефоннаабыттарыгар: «Сокращениедэ баран билигин үлээлээбипин», — дийн хоруйдаабыт.

Партизан иһилиэгин олохтоохторун телевизордарын умайыһа туохтан таһыста?

В. СЫРОМЯТНИКОВ

Америка Холбохуктаах Штаттарыгар киһи истибэтэх алдьархайдаах трагедиятын кэнниттэн элбэх ахсааннаах маассабай информация средстволара уонна телевидение араас бэлиэтээһиннэр уонна төлөкөөһүннэр, билгэлээһиннэр тустарыан ахтылары сағалаатылар, олору үөһэттэн ханнык эрэ бэлиэт курдук толкуйдуулар, олор буолуохтаах куттал туһунан киһи аймары сэрэтэллэр дии. Нострадамустан, Торган, уонна адыас былгыгы источниктартаан туһааннаах строкалар тутатына «көһүннүлэр», олор 2001 сыл балаһын 11 күнүгэр чочу «ойуулаан» суруйбуттарын курдук. Билигин биллэн турар 11 чыһыла, сорох үөрэтүүлэргэ «сиэртибэлээх күн» курдук көрдөрүллэр, оттон билигин дьонно икки «абааны буккуллар» күнэ.

Тахсыбыт алдьархайы иккис улахан сэрэтининэн 2001 сылга Пасха күнүн иннинэ Иерусалимга Господня Гробын храмыгар «Быһааччы төбөтүгэр хатылаах ыраа веноу ууруу». Чудотворнай иконатыттан элбэх хаан тохтубута буолар. Тангара дьинин номор этэриһин, иконаттан итинник дыктти үһүс төгүлүн буолбут. Аан бастаан, эмиз Пасха иннинээри күнүгэ, икона онугар эмиз оншук тематической ис хоһоонсоох былгыгы фреска баарыгар, Христос плаһыгар уонна атахтарыгар хааннаах бэтиннэлэр 1572 сыллаахха — Варфоломеевскэй түһү буолуу бизеһи инниэ бэлиэтэммитэр. Иккис төгүлүн иконаттан 1939 сыллаахха хаан таммалаабыта, ити сыл балаһын 11 күнүгэр Аан дойду иккис сэрэгтэ сағалааммыта.

Билигин наукаан кыйаан быһаарыллыбат, ол эрэри мөккүөрү суох көстүү 2001 сылга эмиз буолбута, сағалыы Улуу бэтинсэттэн Улуу субуота үһүэр түүнүгэр. Хаан таммалааһына орубуна суукка салданан барбыта уонна Пасха иннигэр тохтообута. Кыһы өгнөөх убаҕас бастаан Христос плаһыгар, онтон атахтарыгар таммалаан түспүтэ. Итинник дэңгэ көстөр дыктти туһуларын хас да тыһыынча киһи буолбут. Оттон сыл аңарын кыйаакка, балаһан ыйын 11 күнүгэр киһи хаһан да истибэтэх уонна тангараны биллэмэт баламат теракт АХШ-ка тахсыбыта.

Ол эрэри бу сылга Иерасулим атын да элбэх тангараларын дьыллэригэр иконалартан хаан таммалаабыта, Герасим Иорданскэй монастырын эркиннэра уонна муостага эмиз. Манньык олгом «хааннаах харах уута» хаһан да буолбатаҕа. «Интерфакс ВРЕМЯ» корреспондента Московскэй регион Духубунай сибэтин уонна Россия Соборнай хамсааһынын председатели Анатолий ОСИПОВЫ кытта кэпсэтэр. Бу саға объективнай хамсааһыны саамай араас идэлээх (физиктэр, медиктэр, историктар, биологтар) учуонайдар коллективтара тэрийбиттэрэ, киһилэр бэйэлэрин чинчийиллэригэр Тангара баарын билгэтэллэр.

— Анатолий Иванович, АХШ-ка тахсыбыт трагедия эрдэттэн быһаарыллыбыта дуо?

— Онук, трагедия үөһэттэн быһаарыллыбыта, биэр тыла суох, Иерусалимга иконалартан хаан таммалааһынын сэрэтин курдук көрүөххэ наада, итиннээх киһи аймах болдомтотун кытаанахтык ууруохтаах, билигин наука хайаһахха ханнык эрэ үрдүкү күүстэр

кырдык, Тангара эбэтэр космическай сокуоннар бааллар диин түмүктэри онорор. Олор Сиргэ ологу быһаараллар, киһи хайдах сайдарын кэтээн көрөллөр уонна бэйэлэрин көнөрүүлэрин киллэрэллэр, цивилизация гармоничнай тыһынаах буолуу быраабылаларын кэһэр түбэлтэтигэр.

Иконалартан хаан тохтуута — бу үрдүкү күүстэр сирдээри олоххо, материальной таһымыга көстүүлэ-

торыһын буолбута, олорго дьиннээх трагедия сценарийа араас толорууна элбэхтик көрдөрүллүбүтэ. Ити балаһан ыйын 11 күнүгэр чачы тахсыбыта, ол эрэри өйгө-саһаага трагедия буолбута ыраатта. Хайдах эрэ Америка алдьархайы бэйэтигэр ыһыран ылбыт курдук.

— Ислам — «джихад» — атын итэҕэллээхтэри утары сибэтинэй сэрэни өйдөбүллээх соғотох религия, ол түмүгэр олорүөхсүттэр ырайга

тиэй сэрэни» туох ханнык иннинэ бэйэ туһаайыллар — бэйэ итэҕэстэрин уонна боруоктарын суох онорууга, ол эрэ кэнниттэн — атыттарга. «Эһиэхэ эйэни буолбакка, батаһы араллым» диир Иисус Христос тыһынын христианствога ким да талбытын уларышпат, сэрингэ ыһырыгы курдук өйдөөбөт. Төттөрүтүн хас биірдии киһи Христос Дууһатын Батаһын бэйэтин утары көтөрүөхтээх уонна бэйэтин

эрдиз сөп, Россия Соборнай хамсааһына ХНТ-га Аан дойду сооҕостовтын иннигэр сэрэни сэрэни толору эһэр туһунан болшуроһуу туроруорыгар этии киллэрэр. Биһиги ХНТ-ны уонна ЮНЕСКО-ны Аан дойду үрдүнэн Эйэ инни хамсааһыныга уонна Эйэ Марштарын ытытыга өйүүллэригэр итиэннэ көмөлөһөллөрүгэр көрдөһөбүт. Бу — биір өттүттэн.

Биһиги үлэбит атын өттө — духубунай. Биһиги ахсынны 21 күнүттэн 23 күнүн киллэрэн турар, Аан дойду бары судаарыстыбаларыгар «Үһүс тыһыынча сылга — саға өйүңүн санаан!» девизтээх Иккис Вселенскэй конгресеһи ытытарга этии киллэрэбит. Конгресс сыла — киһи аймагы духубунай холбоһуу наадалаар итэҕэтэргэ кыһаныы, улуу дьыала туһуга — манньык ыарахан кэмгэ Куһаҕан күүстэргэ утары турарга духубунай ыраастааһын. Биһиги планета олохтоохторун барыларын бары дойдуларга биір кэмгэ, ахсынны 23 күнүгэр (сыл саға күнүн цикла сағаланар күнүгэр) биһиги планетабытыгар эйэни көрдөһөн, биір тыһынын мэллһиппэ аағаргытыгар ыһырабыт. Планета куолаһа иһиллээ диир биһиги олус эрэнэбит.

— Өсөө АХШ-ка терактар иннилэринэ сибэит бүтүүтүн, Армагеддон, Апокалипсис тустарыан мөккүөдөр көхтөөхтүк барытара...

— «Армагеддон» уонна «Апокалипсис» диир терминнэри сибэит бүтүүтүн кытта чаастатып буккуйаллар. Армагеддон (христианскэй мифологияга — бу Палестина хоту өттүнээри хайа аата) — адыас былгыгы кэмнэртэн улахан суолталаах элбэх кыргыһылар кытта сибээстээх мизэстэ. Оттон кэллн ити тыһынан Утүө уонна Мөкү күүстэр охсуһууларын киэри өйдөбүлүн ааттабыттарга, ону хас биірдии киһи иһигэр көрүөххэ сөп.

Апокалипсис — бу ханнык эрэ эпоха, быыс кэм, сибэит бүтүүтэ буолбатах. Апокалипсис кэмизэр элбэх киһи сүтүгэ тахсыахтаах — бағар сэрһилдэргэ эбэтэр айылда алдьархайдарыттан. Ол эрэри өлбүттэр харага, аһыһылаах дууһалара киһи аймах хаттаан төрөһүнүн эргимтэтигэр эргиллээхтэрэ суоҕа. Ордук сырдыктар, ыраастар эрэ хаалыахтара. Ол иһин билигин, эһиптээх түгэнигэ, бэйэ дууһатын туһунан кыһамны олус суолталаах. Хас күн айыы, хас сөкүүндэ ахсын бэйэ өйүн санаатын, киһи тулалыыр Айылданы уонна Аан дойдуну кытта дьүөрэлэһитин кэңэтигэ үлэлиэххэ наада. Манньык эрэ суолунан итэриһин, үтүөнү бағары уонна хардарыта ытыктаһыны кэмизгэр кириэххэ сөп. Маньааха арааһыла, телевидение уонна маассабай информация сирһи эһибэллэрэ көмөлөһүөх тустаахтар.

Киһи аймах Улуу уларыһыта буолуоҕа, ол киниттэн эта-хаана уонна дууһата ыраас буоларын ирдир, киһи бэйэтин историигар бу улуканаах соғбытыны бағарын туһугар, уогтаах кириэстэни ыраастыыр энергиятын тулуйуохтаах уонна саға турукка кириэхтээх. Билигин киһи духубунай хаачыстыбалара киһи иһики олоғун быһаарыахтара.

Бэчээкхэ А. ВАСИЛЬЕВ бадэмнээтэ

АМЕРИКАГА КЫРДЫҒЫ КИМ ЭТИЭЙ?

рэ, таптыыр уонна кыһамнылаах харахтар дьонго уйгуну билэргэ, оттон туһааннаах аһыһы-хараһын планетара куттал суоһуурун сэрэтэллэр. Оттон болдох быһылар, ол кэмизгэ дьонноор быһыһымайгыны ырытаахтарын уонна туох иһин накаастаналларын өйдүөхтэри сөп.

— Эһи санааһынан Холбохуктаах Штаттар туохха буруйданылар, тоғо киһилэргэ манньык ыһырык накаастабыл ааһынаата.

— Маньааха американаецтары бэйэлэрин уонна туһааннаах американскэй президентнэр политикаларын буруйдуур уустук. Ол эрэри Америка дойду быһыһытын апаһытыты бэйэтин хаһытаалыһан ылбыта. Онуоха тирэриһэн, АХШ бэйэтигэр аан дойдутаағы жаңдарм, аан дойдутаағы контролер оруолун практическойдык ылла. Оттон итинни практикойдык ылла. Оттон итинни практикойдык ылла. Оттон итинни практикойдык ылла. Оттон итинни практикойдык ылла.

— Усама бен Ладен эбэтэр атын ким да буоллун... Үөһэттэн сүктэриллбит миссияны толороочу эрэ буоллахтара дии.

— Иисуһу тирири эмиз үөһэттэн быһаарыллыбыта, Маньааха иһитин тирэдибиксэ идээһин! Атын өттүттэн көрдөххө, манньык ыһырык сорук куһаҕан күүстэргэ сүктэриллбит сөп эбит. АХШ-ка терактаны онорбут дьонно — идээһин! Киһилэргэ миссия үөһэттэн сүктэриллбитэ, ол эрэри манньык миссия толороочуларга бэйэлэригэр «достойнай».

Уонна манньыгы умнар сатамат, Америка куһаҕан апокалипсической киһилэри оноруу иници-

абына тахсаллар. Аан дойду религияларыттан биір дэстэригэр олус судургу өйдөбүл буолбатах дуо.

— Эһи сөпкө этэриһ. Бу олус улахан суолталаах түгөн. Биллэн турар, аан дойдутаағы политикага религияһы факторы туһаныы бэрт өрдөөтүттэн олохсуйбут үгэс. Итинни куһаҕан практика саамай куһаҕан дьүлүүрдэри куруутун саба сатыырга холоноро. Саамай ыһырыга, бэйэни уонна бэйэ сыалларын тупсаран көрдөрүгө араас байыаһы дьаһаллары тэрийэччилэр сибэтинэй суруйуулары бэйэлэригэр табыстаахтык уларыталлара, боростуу дьон тирэ эргитиллбит ис хоһоону ыһыһалларыгар күһөһэллэрэ.

Арабскайтан «ислам» диири тылбаастаахтаах, «бас бэринииһин», бэйэни Тангарага биэриһин көрдөр. Бороруок Мухаммед мэллһиппэлэригэр биір дэстэригэр этиллэр: «Эһиги Тангара саарыстыбатыгар кириэххит суоҕа, бакаа итэҕэлэ суоххутуна уонна эһиги итэҕэли толоруоххуту да бакаа бэйэ бэйэтигэр таптаһат буоллахтыһына». Мусульманскэй религия иһини дьиннээх олоххо киллэрдэххэ, олус ыраас — чиччик быһыы, итириктээһин, төрөһүттэри ытыктаабат буолуу кытаанахтык накаастанар. Бороруок атын итэҕэллээхтэри утары охсуһуу туһунан этэригэр чиччиктиги, арыһыһыттары, куһаҕан дьоннору утары охсуһуу буолуохтэбитэ. Таарычы эттэххэ, христианнар мусульманнарга атын итэҕэллээхтэр диин сыһаллаһаахтары сатамат, Иисус Христос мусульманнарга эмиз Бороруок быһыһытын ытыктанар.

Итини таһынан, итэҕэлэ суохтары утары охсуһуу ханнык бағар түбэлтэҕэ кыргыһыһыны, суох онорууну көрбөт, кырдык суолугар тахсарга сүбэлһир. Бу эрэ миссионердары ырайга таһаарыа. Мухаммедтан ыһыһытырарыгар: «Бороруок, эйэхэ ханнык джихад чугаһый». Киһи эһиптэһэбит, бэйэтин итэҕэстэрин утары охсуһар уонна кыйар киһи. Ол аата «сибэ-

боруоктары үүрэн кэбиһиэхтээх.

Бары итэҕэллэр сыаллара биір. Коранга да, Библияга да, Торга да ыһырык күүһүлээһингэ эбэтэр сэрингэ ыһыгар биір да устуруока суох. Киһилэр сүрүн аналлара — киһини духубунай өттүнэн ыраас, үтүө санаалаах оноруу, киһини кырдык суолугар ытыгы. Онон джихады ким сөһөспөтү утары барыларын кытта кыргыс курдук өйдөһүн сыһа, боруоста тангараны утары. Буйун-шахидтар чинээ-суобаһа суох баһылыктарын албыннаммыт, ырайга түбөһэр туһугар «сибэтинэй сэрингэ» бэйэлэрин олхторун биэрэччилэри киһи олус аһынар.

— Ол эрэри эһи көрүүгүнэн цивилизация Үһүс Аан дойду сэринтигэр кириһитин туоратар кыһалтаах дуо, тоғо да алдьархай бэлиэлэр баалларын үрдүһүн.

— Христос Ороһооспотуттан Аан дойду үһүс тыһыынча сылга кирирдэ. Ол эрэри Иисус Христос «Өлөрүм!» диир этиити сирдээри цивилизация толоруллубат баға санаатынан хаалар. Кырдык бу сылга сибэтинэй мизэстэлэргэ иконалартан хаан тохтуута элбэх этэ, хаһаангытааҕар да. Маньы көрбөтөҕө буолар сатамат. Куттал туһунан биһиги манньык сэрэтэлэччи мээһи онорбот. Тангара Эйэни бағар! Аан дойду Үһүс сэрингэ — үөскэбит быһыһыттан-майгыттан тахсыы бэрдэ суох суола.

Атын өттүттэн, билигин киһи аймах үөһэттэн сэрэгини өйдүүргэ ситтэ уонна Аан дойдутаағы кыргыска тардылыһа суоҕа. Сиргэ хас биірдии киһи планета Биір Өйүна санаатын өйдүүр туочукатынан буолар. Биһиги өйбүтүгэр санаабытыгар айыы-тутуу эбэтэр алдытыгы буар, ол иһин Сибэтинэй Суруйууларга этиллэр: «оннооҕор киһи өйө-санаата ыраас буолуохтаах» диир. Итини таһынан өй-санаа материальной, биһиги толкуйдуур буоллахтыһына, ол аата дьыабыт.

Саға сэринни таһаарбат туһугар, киһи ыһырык сиэртибэлэргэ ти-

наарбыт санаата, сағарбыт сағата хас эмэ төгүл улаатан, төһөн төттөрү ыһыһып киһитигэр төһөр: үчүгэй үчүгэйинэн, куһаҕан куһаҕыһынан!

Дьэ, ол иһин хас биірдии киһи оловор үчүгэйэ үксүүрүн, итэҕэлэ төрүүрүн, эрэлэ элбиһин, таптаһа үһүктэрин туһугар уларыһыны үлэтин сағалыахтаах. Олоххо көрсөр мөһөйдөр төрүттэргэ бэйэбит буоларбытын өйдөөн, бэйэбит испитигэр уларыһыһыны ытыктаахтып. Ол уларыһыны сағаланарыгар кэмисини, кэрбени суох буолуохтаахтар. Бу эмиз алдыатар, ыһар күүстэр. Ваары баарынан ыллыан, быраһтыһы ғынарга үөрэнэхтээхпит, оччоҕо эрэ итэҕэл, эрэл, таптал уһукталлар.

Ааспыкка («Энсилли» хаһыат 29.12.01 с. № 152, 12.01.02 с. № 4) этэн аһарбыттын курдук, Аан Дойду, ол иһигэр Саха сирэ саға көрө көрдөһүлүгэр тийэһин кыһылыт. Сырдык көрө көми кытта үөһэттэн сырдык күөс (энергия) түһүүтэ сағаланар. Дьэ, бу сырдык күөс түһүүтүн түмүгэр сырдык санаанан сағалытаран сылдьар дьон олохторо өсөө сырдына, туһуо, онтон харага санаанан сағалытаран сылдьар дьон олохторугар ыһыры, мөһэй албыны сөп диир сэрэтэллэр. Үрдүкү Үрүҥ Күүстэр. Ааспыт нүөмөрдөргө тахсытып хоһуйуулары хаттаан дууһабытыгар иһэрэн сүрэххитинэн ыллыан хайдах көм кэлэн турарын, онно ханнык өй-санаа сөп түбэһэрин өйдөөн, уларыһыны үлэтин сағалыарыҥ диир ыһырабыһын.

Хас биірдии киһи үһүктүүтэ, өйө-санаата сырдыгыра биһиги көстөр-көстүбэт эйгэбинин, Айылдабытын эһитир, чөлүгөр түһэрэр кыағы биэрэр. Дьэ уонна хас биірдии үчүгэй уларыһыны иһин махталы, тапталы Үрдүкү Айааччыга ыһыгарытын умнуоһуҥ!

Туруору ситими	Дьылдалаах,
Тутулук оностон	олохтоох
Сирдээри олохпун	Оҕолору төрөтүөҥ.
Олорук тустаахпын.	Оччоҕо эрэ Үрдүкү
Санааны саһылаан,	Айааччы Арабыт
Дууһаны ыраастаан	Алгыһыны билар
Сирдээри үлэһин	кыахтаныаҥ.
Толоруох тустаахпын	Оччоҕо эрэ Айааччы
Айааччы Арабар	Арабыт тапталын
Олоғум устата	Үллэстэр
Бараммат махталы	кыахтаныаҥ.
Ыһытыах тустаахпын.	Оччоҕо эрэ Айааччы
	Бэйэбит дьогурун
	Толору туһанар
	кыахтаныаҥ.
ЭНОЛОҒУҢ — ЭН САНААҢ	
Ыраас, үтүө санаалаан	Оччоҕо эрэ дьонго
Оччоҕо ыраас, үтүө	Күүс-көмө буолар
Дьылдалыһаан,	Кыахтаныаҥ.
Олохтонун!	Оччоҕо эрэ дьон
Оччоҕо эрэ ыраас,	Махталыҥ ылар
Үтүө санаалаах,	кыахтаныаҥ.
	<i>Нам тыһыһа</i>

МИН КУЙААР СОҔБОТО

САНАА УОННА СИТИМ БУОЛАБЫН САНАА УОННА СИТИМ

Куйаар-Киһи-Сир уонна онно баар барыта биір Үрдүкү Айааччы хатыламат кэрэ көстүүлэрэ буолабыт. Ол эбэтэр биір ситимгэ турайбыт. Оро сылдан ол ситими быспака баран иһэн, олох араас тургутууларын сыһа өйдүүртэн, утарылаһыһытан Үрдүкү Айааччы Ааттан ситимит быстар эбит.

Хас биірдии санаа уонна тыл киһи харадар көстүбэт кистэлэн күүстээхтэр (энергия), ситимнээхтэр. Киһи иһчээрэ этии (физическое тело) таһынан көстүбэт этиитэрдээх, ол эбэтэр санаа, дууһа олорор хоһууларга. Ол көстүбөт этиитэрин - бастаһы, иһчээрэ этии — иккис буолаллар. Сырдык санаалаһын сағалытаран олорор киһи иһчээрэ этиигэр ыһыры үөскөбөт. Атыннык эттэххэ ыһыры төрдө — киһи санаатыгар сытар. Сырдык санаалаах киһи баары барытын хайдах баарынан ыллыан, онтон тус бэйэтигэр түмүк оностон, баарыны бары таптыыр дьоллоһор. Ол эбэтэр Үрдүкү Айааччы хас биірдии аһыһытын хайдах баарынан ыллыан Айааччыга итэриһин, эрэллин, тапталын көрдөрөр. Оччоҕо бу киһи олоғун киһигэтэ ханна да тохтоон иһигэн хаал-

бакка арыллан иһэр.

Харага санаалар диир туғуу? Бу бастаһы туран хоһойуу, өһүргэни, ырыгыны, кыһыһыры, киһини, иһчээрэни, абаһы көрүү, өсүһүү, кыһаһы. Бу көрүһүгэрэн биһэр эмэ баар буоллаһына киһи Үрдүкү Айааччыга итэҕэл кыратын, эбэтэр олох суодун көрдөрөр. Оччоҕо хара санаалаах киһи олох олорор күүһүн бэйэтэ да билбэтинэн харага көстүбөт күүстэртэн ылар уонна бу күүстэргэ иһкэ килдир. Тоғо диттэххэ харага күүстэр туғу да мээһи биэрбэттэр, барытыгар төлөбүр көрдүүллэр. Киһилэр онон аһаан, иһитиллэн сылдьаллар.

Харага санаалар киһи оловун эрэ буолбакка, сирбитин-уопһутун, иһэр уубутун, тыһынар салгыаммытын, куйаары, көстөр-көстүбөт эйгэни барытын киргитэллэр, алдыаталлар. Дьон харага санааларыттан ытыллан тахсытыт хара күүстэр айыһа кэһиллһитин үөскэтэллэр. Оттон айылда кэһиллһитин түмүгэр сирдээри олоххо араас мөһөйдөр, мөһөллөр үөскүүллэр. Ити быһыытат ситимгэ турарбытын көрдөрөр. Хас биірдии киһи санаан та-

Мин олодум - чүмэчи
Курус, санныбар күлүмэ.
Көрө дьахтар мөссүөнэ

Олох дьолго аналыгар
Эрэл кылым сүтүрүмэ,
Браас таптал баарыгар

ДЬААНЫ
Аллах мигом, ыра санаам
Тиздэр арыт ыраах-ыраах,

Буруйун соргох - көрүөн,
Күннэтэ көстүбөт сэдэххин,

ТҮҮЛ
Кынаттаах ырабын иччилээн,
Кистэлэн изиинин угуттаан,

Ол киһэ эйигин көрсөмүн
Күүлэйдии барыаха дизбитим,

Бааллар онно дьаанылар
Сайын ирбэт хаардара,

Кэрэ бадалаах элбэре
Кыраммыт аналын буоллаар,

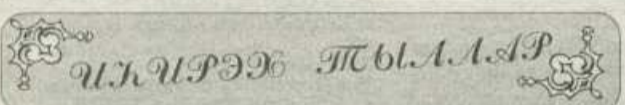
Руслан ЯДРИХИНСКОЙ:
«Мин - ыраа ынылаахпын,
Күннүгүн биһирэ уһуктабын...»

Руслан Егорович Ядрихинский 1952 с. Модукка төрөөбүт. Идэтинэн техник-лесовод. 1973 с. тыа хаайыстыбатын Якутскайдаагы техникумун бүтөрбүтэ.

Кыламангар харах уутун
Бийаама дуу эдэр сааска,
Дордортон кэлэни ыарыгытын

Сэбирдэх быһыһан түһэммин
Сэрэнэн санныгар олодум,
Сүрүм эппитин ылыннан

Туораттан соргуну булаары
Эйигин хаалларан барыһың.

Күндү дьүөгэбитин, А.Шестаков аатынан Намнаагы культу-
ра кэбин хормейстерын, «Уулук хаара» түмсүү салайааччы-
тын, ССРС культураны туйгунун КУТУКОВА ЕЛЕНА АЛЕК-
САНДРОВНАНЫ 55 сааскын туолбут күрээ-бэлэ күүнүнүн ити-
гитик-истинник эрдэлиэбит!

эрэлээх тутуах дьоммут ивигитин даһаны кырдыры-ылдыры
билбэкэ эдэрдинэйэс дууһагынан, булгуруйбат сайгаас са-
нааргыһын салайтаран үгүс үөрүүлээх күнүңнээ, уһун уруйдаах
олохтонун дьэн алгыһыбыт.

Күндү коллегаларыгытын, МАРФА МИХАЙЛОВНА ЭВЕР-
СТОВАНЫ, Уедэй орто оскуолатын начальнай кылаас учуота-
лын, АЛЕКСЕЙ ДМИТРИЕВИЧ ЯКОВЛЕВЫ, РСФСР үөрэти-
ринин туйгунун, Ленинскэй комсомол бириэмийэтин лауреатын,
«Саха-Азия оҕуруо» фондун стипендиятын 50 сааскытын тоу-
лар үөрүүлээх күнү үтүүн итигитик-истинник эрдэлиэбит!

Тапталлаах күн күбэй ийэбитин, эйэрс эбэбитин ВАРВАРА
АЛЕКСЕЕВНАНЫ уонна амарах адыбтытын, эһэбитин АФАНА-
СИЙ АФАНАСЬЕВИЧ ЭВЕРСТОВТАРЫ сүбэртин холбоон,
ыал буолан, сарын-сарынгытыттан өйөһөн, өйдөһөн, эйэ-дэмнэ-
эхтик олобукут 50 сыһынан ис сүрэхпититин итигитик-исти-
гитик эрдэлиэбит. Күндү ытык-мааны дьоммутугар биһигини
төрөтөн, көрөн-харайан, сүбэлээн-амалаан, сылаастык-сыманна-
стык бүүбэйдээн атахтыгыгар туруоран, үөрэттэрэн, ыал оҕор-
тоон олох суолугар бизэтик үктэһэрбит үтүөгүт, оҕуруубут, сиэн-
нэрбит тустара дьэн ахсаабат кырамыһыгыт, уостубат тапталыг
иһиэ сүһүөхтээх бэйэбит сүгүрүһүн муһура суох таптал, махтад
тыһын этэбит.

Күндү арабыгытын, эһэбитин КОЛЕСОВ СЕРГЕЙ НИКОЛАЕ-
ВИЧЫ 66 сааскын туолбут үөрүүлээх күнүңнэн ис сүрэхпитит-
тэн эрдэлиэбит.
Бар дьонун, дордортун, аймактарыг, дьэн кэргэнин туста-
рыгар үтүө сүбэн, өйбүд-тирэх буоларыг иһин махтаһабыт.
Баһарабыг ыстаал доруобуяны, уһун дьоллоох ологу!
Эрдэни кытта кэргэниг, оҕурууг, сиэннэриг

РЕДАКТОР В.Г. КАСЬЯНОВ
ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт
культура, — 21496;
бухгалтерия — 21332;
факс — 21332; «НАМ» ТРК — 21632;

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительствота, Нам улунун дьаһалтата, редакция коллектива.
Мааскай информация ередстволары туһунан РФ Сокуоннарын туһунуну контуруоллуур
уонна регистрациалар РФ бачааңка Госкомитетын СР региональной управлениетыгар регистраци-
ламмыт нүомөрү — Я 0085.
Сурукка ааккытын-суолугутун, улэритин, дьэриг аадырыһын чопчу ыйын. Редакция кири-
бит суруктар төһөрүллүбэтэр. Автор атыр хаһыат санаатынын мэлдьи биһир буолат.
«ЭНСИЭЛИ» - Нам улунун хаһыата.
678380, Саха Республиката, Нам с., Заложной ул. 2.
E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

Талыһына уонна таһыһына «Энсиэли»
хаһыат редакционной-издательской
систематыгар.
Хаһыат Дьокуускайга «Сахаполиграфиз-
дат» НИПК бачээттиинэ, Орджоникидэе
ул. 38.
Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бачээт. Лиис.
Индексэ — 54889. Тираһа — 2498
Бачээккэ илии баттанна — 12:00 ч. 8.02. 2002
Сахаһын №-рэ — 15

Мааны майгылаах, истиг-иһирэх дууһалаах, дьонго эйэрс
сыһыһаах үтүө киһи буолан дьон-сэргэ Эһиэхэ ытыктыһын
анылар. Оҕуруугу, сиэннэргэр, дьонго-сэргэргэр өрүү көмөлөһөн
кыһаҕар махтаһарын, алгыстарын ыһаһар.

Кырдары билбэмгэ эдэрдин эрчими, кытаанах доруобуйаны,
айымнылаах үлэни, дьэн кэргэнигэр дьолу-соргуну баһарабыт.
Үтүө санаанг уостубатын, амарах сүрүөгү сылааһа сөүрүөбөтүн.
Намтан Бочкарева С.Н., Ослонова Г.С., Партизантан
Жирковтар, Сыроматинковтар, Кривошапкин Д.И.

Олоххут бу бэлэ күнүгэр эһиэхэ дьонун дьоммутугар сир
үрдүгүт киһиэхэ анаар бары үчүтэйд, кэрэни, үтүөнү баһарабыт.
Учуутал сырлаах үлэтигэр эдэр сааскыг эрчими биэрэн, ду-
уһагыт сылааһын кэчээри ыччаттаргытыгар инэрэн кэлбикси-
тинэн кизин туттабыт, махтаһабыт.
Эрдэни кытта оскуола коллектива, профкома

Хара уллары сэниллэр,
Акаары көтөр диллэр.
Сааһын охсор кэмигэр
Ыкса хааман киирэллэр,

Хаайылаахпын дьэн хараастан,
Буруйдаахпын дьэн буюмуран,
Санаа ыар баттыга оҕостон

Оҕуу уотун итигитин,
Окко хотуур ырыатын,
Ийэ сирин ил күүһүн
Игэринэр, муһуһунар

Кыламангар харах уутун
Бийаама дуу эдэр сааска,
Дордортон кэлэни ыарыгытын

Баһарабын,
Саһа тыллар сибэкки
Эдэр кыһы таптыахпын,

Талтыр кэргэним, адыбт
КОКОРЕВ
Артур Николаевич
хөмөлтөлөөхтүк өлбүтүн аймактар-
бытыгар, биһэр дьоммутугар дьир-
гит кутурутуун туран иһитинэрбит.
Кэргэнэ, оҕолоро

Биһиргэр үөрэнэр дорбобуугар Ай-
оһиһа, иһитигэр, биһиргэр төрөөбүтү-
рингэр, эбэтигэр, эһитигэр, бары ай-
мактарыгар тапталлаах адылара, уол-
лара

Кыламангар харах уутун
Бийаама дуу эдэр сааска,
Дордортон кэлэни ыарыгытын

Сэбирдэх быһыһан түһэммин
Сэрэнэн санныгар олодум,
Сүрүм эппитин ылыннан

Туораттан соргуну булаары
Эйигин хаалларан барыһың.

Хара уллары сэниллэр,
Акаары көтөр диллэр.
Сааһын охсор кэмигэр
Ыкса хааман киирэллэр,

Хаайылаахпын дьэн хараастан,
Буруйдаахпын дьэн буюмуран,
Санаа ыар баттыга оҕостон